

Edward Stachurski

Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie

Terminologia botaniczna w wybranych poematach romantycznych

Słowa kluczowe: leksyka, terminologia botaniczna, regionalizmy, poematy romantyczne

Key words: lexis, botanical terminology, regionalisms, romantic poems

W ośmiu poematach romantycznych siedmiu wybitnych polskich romantyków (zob. Rozwiązanie skrótów tytułów analizowanych utworów), a więc w wielkim korpusie tekstowym (114 541 wyrazów) reprezentatywnym dla polskiej epiki romantycznej, którego hasła leksykalne liczą 12 766 jednostek (Stachurski 2005: 103–247), wystąpiło 146 terminów botanicznych, czyli 1,14% tego zbioru słownego. Zatem w słowniku polskiej epiki romantycznej termin botaniczny przypada na 87 leksemów (w PT – na 75, w J – na 108, w W – na 145, w M – na 163, w Sz – na 185, w Z – na 310, w G – na 339, w P – na 380).

Ponad trzykrotnie mniejszy jest udział terminologii botanicznej w tekście badanego korpusu, bo wynosi on zaledwie 0,31 %. Tylko co 326. wyraz tekstowy to termin botaniczny (w J – co 178., w W – co 242., w PT – co 267., w Sz – co 318., w M – co 413., w Z – co 541., w G – co 700., w P – co 777.). Jak widać, terminy botaniczne mają największy udział w słowniku *Pana Tadeusza*, a w tekście – *Janusza Bieniawskiego*. Najślabiej reprezentowane są terminy botaniczne w słownikach i tekstach *Zamku kaniowskiego*, *Grażyny* i *Przedświtu*. Większość (81) terminów botanicznych występuje w tym korpusie tekstowym jeden raz. Dwukrotnie pojawia się w poematach romantycznych 31 terminów, trzykrotnie – 11, czterokrotnie – 5, pięciokrotnie – 3, sześciokrotnie – 6, siedmiokrotnie – 4. Najchętniej wykorzystywany jest leksem *dąb* (20 razy w 5 poematach), następnie – *róża* (19 razy także w 5 poematach), *lipa* (13 razy w 4 poematach), *konopie* (13 razy w epopei narodowej) i *mech* (10 razy w 3 poematach). Żaden z terminów botanicznych nie wystąpił w tekście wszystkich ośmiu poematów, a 121 tylko w jednym z nich (w Sz i W po jednym, w G – 2, w J – 3, w M – 5, w PT – aż 109).

Występowanie terminów botanicznych w tekstach poetyckich nie powinno dziwić, gdyż pełnią one w poezji istotne funkcje. Ich podstawowe znaczenie bywa celowo poddawane przez autorów poetyckiej modyfikacji. Służą one do budowania w tekście obrazów będących tłem epickiego ukazowania wydarzeń i świadectwem zachwytu nad pięknem przyrody ojczystej. Warto zwrócić uwagę szczególnie na te fragmenty utworów, w których autorzy stosują nagromadzenie słownictwa botanicznego, przy czym osiągnięciu zamierzonej kolorystyki tworzonych obrazów służą odpowiednie tropy poetyckie (epitety, porównania, animizacje i personifikacje).

Mickiewicz, piszący epopeję narodową w Paryżu, już w początkowej części pierwszej księgi użył malarskiej kolorystyki w opisie rodzimego krajobrazu nad Niemnem. Emigracyjny poeta prosi Pannę Świętą: „Tymczasem przenoś moją duszę utęsknioną/ Do tych pagórków leśnych, do tych łąk zielonych,/ Szeroko nad błękitnym Niemnem rozciągnionych;/ Do tych pól malowanych zbożem rozmaitem,/ Wyzłacanych **pszenicą**, posrebrzanych żytem;/ Gdzie bursztynowy świerzop, **gryka** jak śnieg biała,/ Gdzie panieńskim rumieńcem **dziewcielina** pała,/ A wszystko przepasane jakby wstęgą, miedzą/ Zieloną, na niej z rzadka ciche **grusze** siedzą” (PT I 8). Ten fragment epopei narodowej badaczka stylu literackiego traktuje jako piękny przykład romantycznej metafory pejzażowej (zob. Rittel 1998). Autor w liście do Antoniego Edwarda Odyńca z lutego 1834 roku napisał, że kreślił te obrazki ojczystego kraju **z natury** (zob. Biegeleisen 1884: 187). Bogactwo flory w naszej epopei narodowej przyciągało od dawna uwagę badaczy – nie tylko historyków literatury (zob. uwagi edytorskie na marginesach poszczególnych wydań epopei oraz Biegeleisen 1884; Wajgel 1884; Tarnowski 1922; Paluchowski 1959; Wyka 1963: I, II) i językoznawców (Turska 1959; Kania 1998), ale także botaników (Łapczyński 1894; Dybowski 1898; Rostafiński 1921; Gawel 1948; Wachowski 1957; Kmiec 2005). Krzysztof Kmiec stwierdza, że w epopei żadna z najważniejszych roślin nie została pominięta, a wiele z nich to rośliny lecznicze (Kmiec 2005: 9, 11). Największe spory badaczy budziła sprawa znaczenia w utworze wyrazu **świerzop** (Piasecki 1946; Hrabec 1955; Makowski 1976; Sławski 1998). Podziwiano wielkie znanstwo przyrody u autora epopei i mistrzowskie wykorzystanie specjalistycznych nazw botanicznych do celów poetyckich. Botanik Władysław Dybowski pisze: „Mickiewicz dość często posługuje się swobodą poetycką dla podniesienia uroku i wdzięku w swych obrazach z przyrody” (Dybowski 1898: 220), a jeden z badaczy twórczości wieszczka stwierdził: „Mickiewicz nadaje w ogólności przyrodzie i jej zjawiskom kształty, ruchy, głosy, myśli i uczucia *ludzkie*. Patrząc swym poetycznym wzrokiem w samo serce natury, zmienia nieraz jej prawidłowości w czynność celową i tym sposobem podnosi ją w poetyczną sferę ułudy” (Biegeleisen 1884: 266). Wskazywano na

jedno ze źródeł wiedzy botanicznej, a mianowicie dostępną dla poety pracę Józefa Jundziłła (Jundziłł 1830). Możliwe, że poeta dotarł też do wydanego prawie pół wieku wcześniej i dwukrotnie przedrukowanego na początku XIX wieku opracowania botanicznego księdza Krzysztofa Kluka (Kluk 1786–1788), tym bardziej że autor ten nazw gatunkowych roślin poszukiwał w języku potocznym lub ludowym, co odpowiadało romantykom. Jednak niektórzy podkreślają, że znajomość flory rodzimej zawdzięcza Mickiewicz przede wszystkim rolniczemu środowisku, z którego się wywodził (Gawęł 1948: 15; Kmiec 2005: 11). Stanisław Tarnowski stwierdził, że poeta ten opisuje piękność kraju ojczystego „w całej prawdzie i żywości dlatego, że wszystko znał, wszystko widział, wszystko pamiętał”, a do najważniejszych pierwiastków piękności poematu „należy jego *uczucie natury* i jej opisy” (Tarnowski 1922: 15, 93). Autor dwutomowej monografii o epopei stwierdził, że w kolejnych redakcjach opisu krainy nadniemeńskiej „poeta niezwykle starannie szukał harmonijnego i swoiście poetyckiego układu barw”, a „w tekście definitywnym występuje wyraźnie paralelny układ znaczeń kolorystycznych”, które dopełniają się „na palecie w widmie tęczy”, co stanowi „ulubione ujęcie ornamentyki i kolorystyki ludowej” (Wyka 1963: II 277).

Wielkie nagromadzenie wykorzystanych poetycko nazw botanicznych widać w opisie sadu i ogrodu, zamieszczonym w drugiej księdze epopei. Animizowane i uosobione w nim są: **kapusta**, która „sędziwe schylając łysiny/ Siedzi i zda się dumać o losach jarzyny”, **marchew** ma „zielony warkocz”, a **bob** „obraca na nią tysiąc oczu”, „otyły **harbuz** wtoczył się jak gość między **buraki czerwone**”, **konopie** „stoją jakby na straży w szeregach”, krągły **słonecznik** ma „lico wielkie, gorejące” (PT I 77). Zorientowany malarsko Hrabia, zapatrzony w pełen słońca ogród, widzi mieszanie się kształtów i barw „złocistych lasek” **kukuruzy**, „posrebrzanej w paski” **angielskiej trawicy**, „koralowego” **szczyru**, „zielonego” ślazu. W poetyckim ujęciu ta część ogrodu wygląda „Niby krata ze srebra i złota pleciona,/ A powiewna od wiatru jak lekka zasłona” (PT I 104). Dwukrotnie zostały użyte w dawnym znaczeniu przenośnym **ogórki** ‘węzły na sznurze bernardyna’ PT I 60, 79).

W malowniczych obrazach litewskich lasów przywołanych we wspomnieniach wieszczą **mech** jest „siwobrody”, a **wrzosiste** pagórki są „strojne w **brusznice** jakby w koralów paciorki” (PT I 146). Ważną rolę w sferze ideowej epopei pełni skontrastowanie egzotycznej szaty roślinnej krajów południowych, którymi zachwycają się podczas dyskusji o malarstwie kosmopolityczni bohaterowie Hrabia i Telimena, z pięknem rodzimej roślinności, którą bardzo ceni patriotyczny Tadeusz. Na wyliczone dwanaście roślin południowych (zajmujących w tekście trzy pełne wersy) młody Soplica reaguje najpierw karykaturalnym opisem trzech z tych roślin. Nawiązując do widzianych w wileńskim ogrodzie botanicznym drzew, przyrównuje **aloes**

do „konduktora” z długimi pałkami, **cytrynę** ze „złoconemi gałki” i „z liściem lakierowanym” do pękatej i brzydkiej, choć bogatej karlicy (PT I 130). Szczególnie rozbudowany w jego wypowiedzi jest negatywny obraz przyrównanego do lokaja Niemca „we dworskiej żałobie” – długiego, cienkiego i chudego **cyprysa** (PT I 130–131). To satyryczne ujęcie jest traktowane jako jeden z przykładów metafory kulturowej (Rittel 1997: 553). Natomiast z zachwytem opisuje Tadeusz „pocziwą” **brzezię**, przyrównując ją do wieśniaczki oplakującej syna i do niemej z żalu wdowy, rozpaczającej z załamanyh rękami i roztoczonym do ziemi warkoczem (PT I 131). W nieco wcześniejszym fragmencie ukazującym piękno litewskiego lasu „biała”, o „wysmukłej kibici” **brzoza** ukazana jest w parze ze „swym małżonkiem” **grabem** (PT I 129). W puszczy litewskiej drzewa tworzą społeczność podobną do ludzkiej. **Czeremchy** opłatane są „dzikich **chmielów** wieńcem”, **jarzębiny** „ze świeżym pasterskim rumieńcem”, **leszczyna** jak mitologiczna menada „z zielonemi berły,/ Ubranemi, jak w grona, w **orzechowe** perły” (Jedna z metafor kulturowych zawierająca zderzenie elementu antycznego z potocznością – Rittel 1997: 552). Jako „dziatwa leśna” ukazane są: „**głóg** w objęciu **kalin**,/ **Ożyna** czarne usta tuląca do **malin**”. W poetyckiej wizji drzewa i krzewy „wzięły się za ręce”, podobnie „Jak do tańca stojące panny i młodzieńce”. Jako starcy ukazane są: „sędziwe **buki**” i „matrony **topole**”. Patriarchą jest „**mchami** brodaty” **dąb**, którego genealogia jest poetycko podkreślona: „**Dąb** włożywszy pięć wieków na swój kark garbaty,/ Wspiera się, jak na grobów połamanych słupach,/ Na **dębów**, przodków swoich, skamieniałych trupach” (PT I 129).

Najczęściej wykorzystywany w epice romantycznej botaniczny termin **dąb** (użyty 20 razy w pięciu poematach) pełni niemal symboliczną funkcję, a jako wiekowy olbrzym obdarzony jest nazwą własną *Baublis* (PT I 145). Siedmiokrotnie poświęcił temu wyjątkowemu drzewu uwagę zarówno autor epopei narodowej, jak i określony przez niego „kozackim wieszczem” autor *Zamku kaniowskiego* Seweryn Goszczyński. W ujęciu narodowego wieszca rola starego dębu jest podobna do roli lipy czarnoleskiej. **Dąb** funkcjonuje symbolicznie w lesie i w puszczy, a **lipa** w pobliżu domu. Według autora epopei „**dąb** gaduła/ Kozackiemu wieszczowi tyle cudów śpiewa”, a „**lipa** Czarnolaska”, na głos Jana czuła/ Tyle rymów natchnęła” (PT I 145). Wspomniana jest też ogromna **lipa** na Ukrainie „przed Hołowińskich domem”, pod której cieniem „sto młodzieńców, sto panien szło w taniec” (PT I 145). **Lipy** oceniają dwór w Soplicowie (PT II 142), dom Miecznika i Marii (M 11, 14, 20, 28), pałac Wacława (W 68). Drzewa te włączają się jak ludzie w bolesne wspomnienia męża o nieżyjącej Marii: „**lip** poczet stary/ Zaczął nade mną swoje smutne gwary” (W 109). W poemacie Goszczyńskiego upersonifikowane są „sędziwe **lipy**”, które jako „Dniepru wód strażnice/

Stoją poważnie, z płowiejącym czołem” (Z 24). Piękny jest w tym utworze obraz starego rozłożystego **dębu**, na którego wierzchołku Kozak Nebaba duma o sławnej przeszłości Ukrainy (Z 93–94, 104). Rzeczywiście – ten olbrzymi **dąb**, porównany do wieży dzwonnicy ławry kijowskiej, jako „gadula” opowiada kozackiemu atamanowi „smutne powieści o klęskach tej ziemi” (Z 107). W poemacie Zaleskiego atak polskich rycerzy na Tatarów porównany jest do uderzenia gromu w **dąb** (J 148). W poemacie Malczewskiego Miecznik ogarnięty zgryzotą porównany jest do żółtego starego **dębu** (M 15). Podobnie z „mszystymi, głuchymi **dębami**”, do których porównani są ludzie odrętwiali nieszczęściem (M 71). W *Grażynie* wycinanie mieczem przez Litawora przejścia wśród nieprzyjaciół do zastępów litewskich porównane jest do ścinania przez leśników **dębów** i **sosen** (G 35). Na początku opisu matecznika w puszczy ruiny miast przypomina między innymi „wywrot **dębu**”, który „wysterka z ziemi na kształt ogromnego zrębu” (PT I 146). W poetyckim ujęciu koncert Wojskiego, arcydzieło „rogowej sztuki”, powtarzany jest „przez **dęby dębom** i przez **buki bukom**” (PT I 177). Podobna aura znaczeniowa towarzyszy użyciu wyrazu **dębina** – podczas dyskusji w karczmie o podatkach moskiewskich nakładanych na szlachtę Juraha podkreśla: „Niechaj Moskal w las idzie pytać się **dębiny**,/ Kto jej dał patent rosnać nad wszystkie krzewiny” (PT I 160).

W poemacie Goszczyńskiego personifikowane są także **sosny**, których szum „mrucał piosenkę żeglugi” (Z 108). Malowniczą metaforę z komponentem nazwy tego drzewa utworzył autor epopei w opisie rozpalanego po polowaniu ogniska, z którego „wyrasta szara **sosna** dymu/ I rozszerza się w górze na kształt baldakimu” (PT I 183). W powieści poetyckiej Malczewskiego pięknie i nastrojowo ukazany jest wzgórek z brzegu lasu, na którym „schylone **brzozy**, w swej białej odzieży/ Płakały, gdy warkocze wietrzyk pieścił świeży,/ Jak cienie dawnych dziewic przy kościach rycerzy” (M 58). Drugim członem rozbudowanego metaforycznego porównania Litawora w czarnym płaszczu i na czarnym koniu jest „wybujala **jodła**”, która „rozwiódła/ Szeroko cienie sterczących warkoczy” (G 32). Podobnie wykorzystuje poetycko autor „parę dorodnych **topoli**”, do której porównana jest książęca para Litawora i Grażyny (G 20). W epopei **wierzby** i **topole** na wietrze przy drodze podobne są do rozpaczających „płaczek przy grobowym dole”, które „Biły czołem, długimi kręciły ramiony,/ Rozpuszczając na wiatry warkocz posrebrzony”, a po ucichnięciu wiatrów: „Teraz już martwe, z niemej wyrazem żałoby,/ Stoją na kształt posągów Sypilskiej Nioby” (PT II 158). Jest to jeden z nielicznych przejawów mitologizacji poematu (Turska 1959: 313). W poemacie Słowackiego grafini, druga żona Wacława, zdjęta trwożą, w ciemności „drży jak liść **osiny**” (W 75). W poemacie Goszczyńskiego do „liścia zwiędłego nagiej **osiczyny**”, posępnie szeleszczącego na gałęzi,

porównany jest sędziwy ojciec, samotny w boleści po stracie „lubej rodziny” (Z 31). W poemacie Słowackiego płaczący syn Wacława Eolion podobny jest do „zapłakanej **wierzby**” stojącej nad wodą (W 72). W epickim opisie upersonifikowanych stawów lewy z nich ma „czoło najeżone łozami, **wierz-bami** czubate” (PT I 124). Wystrojona Telimena w leśnej „świątyni dumania”: „Wydawała się z dala jak pstra gąsienica,/ Gdy wpełźnie na zielony liść **klonu**” (PT I 118). Oryginalne jest spostrzeżenie **olszyn**, w których chowa się kręty strumień, a które czernieją na widnokręgu i wyglądają niewyraźnie „Jak duchy na wpół widne, na poły w obłoku” (PT II 102). Do utrwalonego powiedzonka nawiązuje Telimena w rozmowie z Sędzią o możliwości poślubienia Zosi przez Tadeusza: „to na **wierzbie gruszka**” (PT I 124). Do **gruszki** porównany jest gruby zegarek kieszonkowy Wojskiego (PT I 139). W *Zamku kaniowskim* porównane jest mieszanie się „tłumu orężnego” podczas bitwy do „zakłóconej dmuchem wiatru **trzciny**” (Z 61–62), a zmaczany snop **trzciny** jest używany przez diabła do rozsiewania grubej mgły (Z 14–15). Malczewski wykorzystał jako komponent metafory dawny wyraz **tarń** ‘tarnina’ w pytaniu Wacława skierowanym do Marii: „Czemuż we mnie **tarń** życia kolcami nie wrośnie/ Tobie mdłym pachnąć kwiatem w krótkiej swojej wiośnie?” (M 27). W eposie poetycko ukazany jest „**mech** siwobrody” (PT I 146), w mateczniku chore drzewa pochylają konary „**mchem** kołtunowate” (PT I 168). Dziewica, zbieraczka jagód i orzechów, podaje młodzieńcowi z krobeczki „**Bruśnice** świeże jako jej usta rumiane” (PT I 147–148).

Bogactwo runa litewskich lasów obrazuje opis grzybobrania. Biologowie zauważają, że Mickiewicz był dobrym obserwatorem przyrody i okazał się znawcą najważniejszych gatunków grzybów (Hryniewiecki 1955: 740). Personifikowane są: **lisice** „krasnonlice” jako godło panieństwa i wysmukły **borowik** jako „grzybów pułkownik” (PT I 115). Dalszy opis to szereg obrazowych porównań: „Na zielonym obrusie łąk jako szeregi/ Naczyń stołowych sterczą: tu z krągłymi brzegi/ **Surojadki** srebrzyste, żółte i czerwone,/ Niby czareczki różnem winem napełnione;/ **Koźlak**, jak przewrócone kubka dno wypukłe;/ **Lejki**, jako szampańskie kieliszki wysmukłe;/ **Bielaki** krągłe, białe, szerokie i płaskie,/ Jakby mlekiem nalane filiżanki saskie,/ I kulista, czarniawym pyłkiem napełniona/ **Purchawka**, jak pieprzniczka” (PT I 115). Wynoszone z lasu grzyby także są ukazane obrazowo: rozrosły **borowik** „jako wachlarz zwiniony”, a **opieńki** i rozlicznej barwy **surojadki** „jakby polne kwiatki” (PT I 136).

Epicko rozbudowany, niezwykle opis zawartości ozdobnego serwisu podczas uczty zaręczynowej Zosi i Tadeusza zawiera nazwy wielu roślin, do których przyrównywane są poszczególne potrawy wraz ze zmianą barw ilustrującą następstwo pór roku, przy czym dokładniej przedstawione są lato i jesień. Wiosną jak na **drożdżach** rosą zboża, które latem zachwycają wraz

z sadami swym widokiem: „**Pszenicy** szafranowej buja kłos złocisty,/ **Żyto** ubrane w srebra malarskiego listy/ I **gryka** wyrabiana sztucznie z czekolady,/ I kwitnące **gruszkami** i **jabłkami** sady (PT II 254) (tu ze względu na rytm użyty jest wyraz **jabłkami** zamiast **jabłoniemi**). Równie malownicza jest imitacja jesieni: „Już trawy pożółkniały, liścia czerwienieją,/ Sypią się, rzekłbyś, iż wiatr jesienny powiewa;/ Na koniec owe chwilę przedtem stojne drzewa –/ Teraz, jakby odarte od wichrów i śronu,/ Stoją nagie; były to laski **cynamonu**/ Lub udające **osnę** gałązki **wawrzynu**,/ Odziane zamiast koleców ziarenkami **kminu**” (PT II 254). W tym zakresie Malczewski jest mało epicki – w jego poemacie polecenie Miecznika, aby przygotować ucztę na cześć przybyłego Waclawa i „stoły suto zastawić”, zawiera tylko wyliczone w jednym wersie nazwy drogich przypraw (M 25).

W epopei specyficznie opisane są dwie rośliny i to prawie wyłącznie jako kryjówki dla ludzi i zwierząt – **konopie** i **chmiel**. Podobnie jest z przydatnością **pokrzywy**. Jeden raz pojawia się utarte powiedzenie w pytaniu: „Trzebaż było, ażeby jeden kaptur popi,/ Wyrwawszy się Bóg wie skąd, jak Filip z **konopi**/ Przepisał wszystkich strzelców powiatu?” (PT I 212).

Tylko w poematach Malczewskiego i Słowackiego ukazany jest typowy dla Ukrainy obraz stepu z użyciem regionalizmów **bodiak** i **burjan (burzan)** (o karierze *burzanu* w literaturze zob. Wyka 1961). Rycerze polscy zmierzający przeciwko Tatarom kryją się w „**bodiaków** rozkwitłych ogromie” i znikają w nich jak w wodzie (M 46). Jeszcze bardziej upoetyzowany jest obraz stepu w *Waclawie*: „Krzyżowe groźby i poselstwa ptaków/ Lecą przez krwawe doliny **bodiaków**” (W 65). W tym poemacie step to „**burzanu** fale” (W 68) i „**burzanów** jary” (W 85).

Bluszcz częsty jest w poezji Norwida z licznymi konotacjami znaczeniowymi, wprowadzony przez poetę do świata znaczeń moralnych i sakralnych (Puzynina 1991: 327–328), w *Szczesnej* użyty jest tylko raz jako dający na murze „plamy cieniu o południu” (Sz 23). W poemacie Krasińskiego służy do utworzenia obrazu poetyckiego wraz z nazwą kwiatu: „Z winnic kapie **bluszcz** i **różę**” (P 7). Róża jest obecna w pięciu poematach romantycznych, przy czym najczęściej w *Waclawie*. W tym utworze nazwa kwiatu funkcjonuje jako metaforyczne określenie Eoliona, małego synka Waclawa: „przy nim synek, **róża** złota” (W 89). W innym fragmencie autor posłużył się metaforycznym porównaniem, w którym użyte zostało zdrobnienie nazwy kwiatu, a ojcu przypisana jest nazwa egzotycznego drzewa: „To jedno dziecko przy nim czuwa,/ Jako **różyczka** przy **cedrze** więdnieje” (W 71). **Róża** i łąbędz zachowują się jak ludzie: „Mówią, że łąbędz i **róża** czerwona/ Szepecą w powietrzu imię Eoliona,/ Gdy wszystko ścichnie wieczorną godziną,/ Gdy **różę** płaczą i łąbędzie płyną” (W 120). Podobnie w opisie stepowych kurhanów: „**Różę** się polne otwierają, płaczą” (W 94). W innym fragmencie jest

obrazowe porównanie odlatujących łabędzi do „girlandami spiętych białych **róż**” (W 121). W poemacie Krasińskiego leksem ten funkcjonuje nie tylko jako składnik metafory pejzażowej (zob. wyżej), ale służy przede wszystkim do kreacji „Bożych mar”, których skronie okrywają „**róże** wiosny” (P 39). W rozbudowanym obrazie poetyckim „archanielskiej Pani” symbolizującej Polskę mary te „rwą ze skroni życia kwiaty” i „ciskają życia wieńce pod Jej stopy – na Jej szaty”, co wzbudza kolorystycznie piękną wizję: „Leci tuman **róż** w przestrzeni/ Na tem Niebie każda **róża**/ Nagle w iskrę się przemieni./ Wieniec kaźden tęczą tryśnie” (P 40). W epopei **róża** funkcjonuje wyłącznie w opisach Zosi. Podczas rozmowy z Hrabią w ogrodzie Zosia „oczy spuściła/ I jako **róży** pączek cała się spłoniła” (PT I 106). Tak też postrzega twarz Zosi w oknie Tadeusz: „I lica, choć od słońca zasłaniane dłonią/ Różową, same całe jak **róże** się płonią” (PT I 149). Hrabia myśli o tej młodej, pięknej dziewczynie: „jak **róża** wśród lasów rozkwita” (PT I 109).

Nieco mniejszą rolę niż **róża** odgrywa w analizowanych poematach romantycznych **lilia**, występująca w czterech z tych utworów. Także do tego kwiatu porównana jest Zosia, która ubrana w białą sukienkę i z białą chusteczką w ręku „cała wygląda biała jak **lilija**” (PT I 204). Podobnie porównana jest dłoń Telimeny z białą kartką podawaną Tadeuszowi: „była to rączka jak **lilija**;/ Pochwycił ją, całował i usta po cichu/ Utonął w niej jak pszczoła w **liliji** kielichu” (PT I 134–135). Jedno ze znaczeń tego wyrazu odnosi się do **lilii wodnej** – w wyobraźni Tadeusza oczekiwana kobieta, spóźniająca się na biesiadę, jest „jak w pogodę/ **Lilia jezior** skroń białą wznosząca nad wodę” (PT I 23). W powieści poetyckiej Norwida damski „trzewik z białego atłasu podobny jest do listka **lilii**” (Sz 16), a w poemacie Słowackiego wyrażone jest życzenie, aby serce rycerza było „jako **lilija** we krwi czyste” (W 67). Natomiast w poemacie Krasińskiego nazwa ta jest komponentem metafory o charakterze religijnym, w której Matka Boska Częstochowska to „**Lilia Boża**” (P 107).

W epopei członami porównań są także inne terminy botaniczne: do **narcyzów** podobne są długie, białe „słuchy” królików (PT II 36), do **słonecznika** porównany jest Tadeusz w stroju ułańskim (PT II 224), do **ruty** zielona sukienka Zosi, a jej oczy błękitne do **bratków** (PT II 224), jak w zbożu **białawat** i **kąkole** wygląda ubrana w świeże kwiaty „kraśna główka dziewicza” wśród głów męskich (PT II 219). Włosy dzieci wiejskich są „jak **len** białe” (PT I 104), słomiany kapelusz Sędziego chwiejący się na wietrze przypomina liść **łopianu** (PT I 119), a ruchome szyje ptactwa domowego – ruchy **tulipanów wodnych** (PT I 199). Cytujący Bakę ksiądz Robak porównuje śmierć do „**cybuli**”, która „łzy wyciska, gdy ściska” (PT II 127). Chrzciel „głową na końcu maczugi/ Wspartą kręcił, jak **tykwą** wbitą na kij długi” (PT II 53–54). Typowo gospodarskie i malownicze jest porównanie: „Włos litewskiego

ludu biały albo płowy/ Pozłacał się jako łan dojrzałego **żyta**” (PT II 219). Hrabia, idealizując obraz ogrodu, widzi w nim „złocistą konewkę” i „rozek Amaltei”, co w rzeczywistości okazuje się **marchewką** (PT I 111). Jest to także przykład metafory kulturowej polegającej na zderzeniu antyku z nowoczesnością (Rittel 1997: 553). Metafory z komponentami roślinnymi pojawiają się w myślach Wacława o Marii: „Tak ją mdłą, słabą widział; a wszak bez obrony/ Więdnie pieśzcotny **powój**” (M 61), oraz w pytaniu Rymwida skierowanym do Litawora: „Albo czy do tych kresów zaszły rzeczy,/ Iż domowego naszych zwad **kąkolu**/ Nie zdoła wyrwać dłoń bratniej przyjaźni,/ Oreż dla cudzej zachowując kaźni?” (G 15).

Specyficzną rolę w kreowaniu postaci w niektórych poematach romantycznych pełnią **laur** i **wawrzyn**, gdyż tradycyjnie od starożytności wieniec z liści drzewa laurowego, wawrzynu jest symbolem zwycięstwa i nagrodą. W tym znaczeniu **laury** przynależą geniuszom (Sz 17), a Wacław, walcząc z Tatarami, chce ocalić ukochaną i „z **laurem** u czapki świata się pochwalić” (M 22). Atrybutem „Bożych mar” jest „młody listek **wawrzynu**” (P 107). W bujnej wyobraźni Hrabiego wiszące na ścianach „strzeleckiej komnaty” w zamku „gałęziste rogi” jeleni to „jakby las **wawrzynów**/ Zasiany ręką ojców na wieńce dla synów” (PT I 221). W epepei jest też inna piękna metafora – Podkomorzy w swej przemowie podczas uczty nawiązuje do udziału Polaków w wojnach napoleońskich i stwierdza: „Jest sława, a więc będzie i Rzeczpospolita!/ Zawždy z **wawrzynów** drzewo wolności wykwita” (PT I 30).

Poza wykorzystanymi w tropach poetyckich terminami botanicznymi są też w analizowanych poematach romantycznych takie, które użyte zostały wyłącznie lub w niektórych kontekstach w swym podstawowym znaczeniu (por. słowniki i opracowania botaniczne): **agrest** PT I 102, 111 (też **agrestowy** PT I 105), **aloes** PT I 130, **aster** PT I 11, **bajrak** *reg.* ‘karłowata sosna’ Z 113, **barwinek** J 115, **benedykta karda** PT II 150, **bluszcz** PT I 130, Sz 23, **blawatek** PT I 203, **bob (bób)** PT I 102, **bobki** *daw.* ‘liście bobkowe’ M 25, **bodiak (bodziak)** M 5, W 65, **botwinie** *reg.* ‘boćwina’ PT I 126, **brzezina** PT II 209, **brzezinka** PT II 37, **brzoza** J 52; M 59 (też **brzozowy** PT I 8, 103, 112), **brzozka (brzózka)** PT II 28, **burak** PT I 77, **burjan** *reg.* (**burzan**) M 11; W 76, 85, 119, **chmiel** PT II 23, 109 (też **chmielowy** PT I 150), **cykoryja** *reg.* (**cykoria**) PT I 111, **cyprys** PT I 130, **cytryna** ‘drzewo cytrynowe’ PT I 130, **czeremcha** PT I 129, **dąb** G 35; PT II 228; Z 42, 53 (też **dębowy** G 17), **dębina** ‘dąb’ Z 15, 72, **dziewanna** PT II 29, **dzięcielina** *reg.* PT II 30, **figa** ‘drzewo figowe’ PT I 130, **fijołek** *daw.* (**fiołek**) PT I 11 (też **fijołkowy** PT I 12), **geranium** PT I 11, **groszek** PT I 102, **grusza** J 153, 155, **imbir** M 25, **czarna jagoda** PT I 146, II 147, **jarzębina** PT I 147, **jedlina** ‘jodła’ także ‘świerk’ PT I 147, **jemiola** PT II 228, **kapusta** PT I 184, II 36, 108,

konopie PT II 22–24, 62, 108, 285 (też **konopiany** PT II 23, **konopny** PT II 24), **krokos** *daw.* ‘krokosz’ PT II 28, **kukuruza** *reg.* (**kukurydza**) PT I 102, 104, **leszczyna** PT I 147, **lewkonija** (**lewkonia**) PT I 11, **lipa** M 11, 14, 20, 28; PT II 142; W 68, **łopuch** PT I 102, 105, 215, **łoz**a ‘gatunek wierzby’ PT II 74, 109, 160, 233, **macierzanka** M 58; PT I 150, **mahoń** ‘drzewo mahoniowe’ PT I 130, **mak** PT I 77, 78, 126, II 224 (też **makowy** PT I 117), **mech** G 18; PT I 170, II 28, 101, 102, 212; Z 94 (też **mszysty** M 11; Z 93, 104), **mietlica** ‘gatunek trawy’ PT I 111, **migdał** ‘drzewo migdałowe’ PT I 130, **modrzew** G 35, **mokrzyca** ‘ptasia mięta’ PT II 8, **muchomór** PT I 136, **niezabudek** *reg.* ‘niezapominajka’ PT I 134, **oczeret** ‘trzcina’ (w objaśnieniu wydawcy) Z 109, 111, **ogórek** PT I 23, 78, 101, II 286, **oliwka** ‘drzewo oliwne’ PT I 130, **olszyna** ‘olsza’ PT II 103, **orzech** (**laskowy**) PT I 147, **orzech włoski** PT I 130, **osika** Z 30, 31, 33, **osina** ‘osika’ PT II 158, **owies** PT I 171, **palma** ‘drzewo palmowe’ M 15, **paproć** PT II 101; Z 100, **pieprz** M 25; PT I 51, **piołun** PT II 29; W 76, **pokrzywa** PT I 11, II 28, 104, 143, **pomarańcza** ‘drzewo pomarańczowe’ PT I 130, **powój** W 66, **proso** PT I 102, II 36, **pszenica** PT I 90, 102, **pyrz** (**perz**) J 42, **rokita** ‘gatunek wierzby’ PT I 80, **rozmaryn** PT II 240, **róża** M 4; Sz 24; W 91, 95, 114 (też **różowy** przest. ‘rózany’ PT I 128), **ruta** J 155, **rydz** PT I 98, 115, **sandał** ‘drzewo sandałowe’ PT I 130, **sosna** PT I 64, II 210, 228, **stokrotka** PT I 12, **szafran** M 25; PT I 163 (też **szafranowy** PT II 254), **szalwija** (**szalwia**) PT II 150, **szczyr** *reg.* ‘szałłat’ PT I 104, II 29, **szparag** PT I 211, **ślaz** ‘malwa’ PT I 104, **świerk** Sz 21, **tarna** *daw.* ‘tarnina’ J 153, **toja** ‘tojad mordownik’ Z 56, **topola** G 35; W 68, **trawa angielska** PT I 11, **trawica angielska** PT I 104, **trzcina** Z 10, 116, 120, **wawrzyn** M 34; P 107, **wicina** *przest.* ‘łoza’ PT II 56, **wierzba** J 152, **wiśnia** (**wisznia**) PT I 102, II 240, **wrzos** PT I 183, II 101 (też **wrzosisty** PT I 146), **żyto** PT I 8, 17, 90, II 75.

Z przeglądu terminologii botanicznej w wybranych poematach romantycznych i jej poetyckiego wykorzystania można wysnuć wniosek, że wiele spośród tych leksemów to komponenty tropów stylistycznych (porównań i metafor). Wiele z nich użytych w podstawowych znaczeniach obdarzonych jest dobranymi umiejętnie epitetami, modelującymi malarsko przestrzeń i kolorystykę konieczne do zbudowania poetyckiego obrazu. Badacze epopei narodowej stwierdzają, że Mickiewicz „należy niezawodnie do pierwszych kolorystów, do pierwszych malarzy natury”. Zauważają też, że poeta ten, „zachowując cały koloryt miejscowy, tak go umie generalizować, że on litewskim być nie przestaje, a jest ogólnie polskim”. Przy tym podkreślana jest odmienność obrazowania natury w utworach poetów „szkoły ukraińskiej” (Tarnowski 1922: 93, 94). Badając słownictwo opisów przyrody w *Panu Tadeuszu*, Halina Turska zauważa: „Jedyną figurą stylistyczną, którą Mickiewicz w opisach przyrody nie tylko przejął z tradycji literackiej, ale upodobał sobie, pomnożył i w całej pełni rozwinął, jest animizacja”.

Badaczka wylicza nazwy animizowanych dwudziestu drzew i krzewów, pięciu roślin kwitnących, dwóch grzybów i blisko dziesięciu roślin, „o których animizowaniu nikomu się nawet nie śniło: kapusta, bób, marchew, kukurydza, harbuz, konopie, ogórek, jęczmień oraz mech” (Turska 1959: 315–316).

Nawet słowa nazywające precyzyjnie elementy świata roślin, niepodane „poetyckiej obróbce”, nie stwarzają dysonansu w epickich utworach romantycznych. Także one są świadectwem umiłowania rodzimej przyrody i stylu polskiego życia wiejskiego przez twórców emigracyjnych tęskniących za ojczyzną. Pięknie opisywane pejzaże stron rodzinnych były oczekiwane przez polskich czytelników przebywających na emigracji, a czytelnicy w kraju mogli je także traktować jako przejaw patriotyzmu, gdyż faworyzowały w sferze wyobraźni istotny czynnik dla kształtowania postawy propolskiej. W związku z idealizacją Kresów Wschodnich w świadomości Polaków w ostatnim półwieczu oddziałują na współczesnego czytelnika epiki romantycznej poetów kresowych podobnie jak na dziewiętnastowiecznego czytelnika na emigracji.

Alfabetyczna lista frekwencyjna terminów botanicznych (z uwzględnieniem regionalizmów) w ośmiu poematach romantycznych:

agrest – *Grosularia* PT 2, *aloes* – *Aloe* PT 2, *aster* – *Aster amellus* PT 1, *bajrak* ‘sosna karłowata’ Z 3, *barwinek* – *Vinca* J 1, *benedykta karda* – *Carduus benedictus* PT 1, *bielak* ‘mleczaj’ – *Lactaries vellereus* PT 1, *bluszcz* – *Hedera helix* P 1; PT 1; Sz 1, *bławat* ‘bławatek’ PT 1, *bławatek* – *Centaurea cyanus* PT 1, *bob* – *Vicia faba maior* PT 2, *bobki* – *Laurus nobilis* M 1, *bodiak* – *Carduus* M 2; W 1, *borowik* – *Boletus edulis* PT 2, *botwinie* – *Beta vulgaris*, subspecies ciela PT 1, *bratek* – *Viola tricolor* PT 1, *bruśnica* (*brusznica*) – *Vaccinium vitis idaeae* PT 2, *brzezina* ‘brzoza’ PT 2, *brzezinka* ‘mała brzoza’ PT 2, *brzoza* – *Betula alba* M 2; J 1; PT 1 (też *brzozowy* PT 3), *buk* – *Fagus silvatica* PT 3, *burak* – *Beta* PT 1, *burjan* (*burzan*) ‘chwast stepowy kwitnący koralowo, czerwono’ W 5; M 1, *cybula* – *Allium cepa* PT 1, *cedr* – *Cedrus* W 1, *chmiel* – *Humulus* PT 5, *cykoryja* – *Cichorium intybus* PT 1, *cynamon* – *Cinnamomum* PT 1, *cyprys* – *Cupressus* PT 3, *cytryna* – *Citrus limon* PT 2, *czeremcha* – *Prunus padus* PT 1, *dąb* – *Quercus robur* PT 7; Z 7; G 3; M 2; J 1, *dębina* ‘dąb’ Z 2; PT 1, *drożdże* – *Saccharomyces cerevisiae* PT 1, *dziewanna* – *Verbascum densiflorum* PT 1, *dzięcielina* – *Trifolium repens* PT 2, *figa* – *Ficus cauca* PT 1, *fijołek* – *Viola odorata*, *Cheirantus cheiri* PT 1, *geranium* – *Geranium* PT 1, *głóg* – *Cratoegus* PT 3, *grab* – *Carpinus betulus* PT 1, *groszek* – *Lathyrus dativus* PT 1, *grusza* – *Pirus* J 2; PT 1, *gruszka* ‘grusza’ PT 3, *gryka* – *Fagopyrum esculentum* PT 2, *harbuz* ‘dynia’ – *Cucurbita* PT 1, *imbir* – *Zingiber officinale* M 1, *jabłko* zamiast *jabłoń* – *Malus* PT 1, *czarna jagoda* ‘czernica’ – *Vaccinium myrtillus* PT 1, *jarzębina* – *Sorbus aucuparia* PT 2, *jedlina* ‘jodła’ lub ‘świerk’ PT 1, *jemioła* – *Viscum album* PT 1, *jęczmień* – *Hordeum* PT 1 (też *jęczmienny* PT 1),

jodła – Abies G 1, *kaktus* – Cactus PT 1, *kalina* – Viburnum PT 1, *kapusta* – Brassica PT 5, *kąkol* – Agrostemma githago G 1, PT 1, *klon* – Acer PT 1, *kmin* – Cuminum cyminum PT 1, *konopie* – Galeopsis pubescens PT 13, *koźlak* – Boletus scaber PT 1, *krokos* – Carthamus tinctorius PT 1, *kukuruza* – Zea mays PT 3, *laur* – Laurus nobilis M 1, Sz 1, *lejek* lub *lejka* ‘lejkówka lejkowata’ – Craterellus cornucopioides, Clitocyba PT 1, *len* – Linum PT 1; Z 1 (też *lniany* M 1), *leszczyna* – Corylus avellana PT 2, *lewkonija* – Matthiola PT 1, *lilija (lilia)* – Lilium PT 4; P 1; Sz 1; W 1, *lipa* – Tilia M 5; PT 3; W 2, *lisica* – Cantharellus cibarius PT 1, *łopuch* – Arctium lappa PT 4, *łozą* – Salix cinerea PT 7; M 1, *macierzanka* – Thymus serpyllum M 1; PT 1, *mahoń* – Swietenia Mahagoni PT 1, *mak* – Papaver somniferum PT 4, *malina* – Rubus idaeus PT 1, *marchew* – Daucus carota PT 1, *marchewka* PT 1, *mech* – Muscus PT 8; G 1; Z 1 (też *mszysty* M 1, Z 2), *mietlica* – Agrostis alba PT 1, *mięta* – Mentha PT 1, *migdał* – Amygdalus PT 1, *mirt* – Myrtus M 1, *modrzew* – Larix europaea G 1, *mokrzyca* – Minuartia viscosa PT 1, *muchomór* – Amanita PT 2, *narcyz* – Narcissus poeticus PT 1, *niezabudek* – Myosotis PT 1, *oczeret* – Schoenoplectus pabla Z 2, *ogórek* – Cucumis dativus PT 7, *oliwka* – Olea europaea PT 1, *olszyna* – Alnus PT 2, *opieńka (miodowa)* – Armillaria mellea PT 1, *orzech (laskowy)* – Corylus avellana PT 3, *orzech włoski* – Juglas regia PT 1, *osiczyna ‘osika’* Z 1, *osika* – Populus tremula Z 3, *osina ‘osika’* PT 1; W 1, *owies* – Avena PT 1, *ożywa* – Rubus fruticosus PT 1, *palma* – Phoenix dactylifera M 1, *paproć* – Filix PT 1; Z 1, *pieprz* – Piper M 1; PT 1, *piołun* – Artemisia absinthium W 2; PT 1, *pokrzywa* – Urtica dioica PT 6, *pomarańcza* – Citrus sinensis PT 1, *powój* – Convolvulus M 1; W 1, *proso* – Panicum PT 2, *pszennica* – Triticum vulgare PT 4, *purchasek* – Lycoperdon PT 1, *pyrz* – Triticum repens J 1, *rokita* – Salix repens PT 1, *rozmaryn* – Rosmarinus officinalis PT 1, *róza* – Rosa W 9; P 4; PT 3; Sz 2; M 1 (też przest. *rózowy ‘rózany’* PT 1), *ruta* – Ruta graveolens J 1; PT 1, *rydz* – Lactorius deliciosus PT 3, *sandał* – Santalum album PT 1, *słonecznik* – Helianthus PT 2, *sosna* – Pinus silvestris PT 5; G 1; Z 1, *stokrotka* – Bellis perennis PT 1, *surojadka* – Russula PT 2, *szafrań* – Crocus M 1; PT 1 (też *szafrańowy* PT 1), *szatwija* – Salvia officinalis PT 1, *szczaw koński* – Rumex PT 1, *szczyr* – Mercurialis PT 2, *szparag* – Asparagus PT 1, *ślaz* – Malva PT 1, *świerk* – Picea Sz 1, *świerzop* – Sinapis arvensis PT 1, *tarna ‘tarnina’* – Prunus Spinoza J 1, *tarń ‘tarnina’* M 1, *toja* – Aconitum Z 1, *topola* – Populus PT 3; G 2; W 1, *trawa angielska* – Phalaris arundinacea PT 1, *trawica angielska* PT 1, *trzcina* – Phragmites Z 5; PT 1, *tulipan wodny* – Nuphar luteum PT 1, *tykwa* (tu: ‘dynia’) – Lagenaria vulgaris (Cucurbita) PT 1, *wawrzyn* – Laurus PT 4; M 1; P 1, *wicina ‘łozą’* PT 1, *wierzba* – Salix PT 3, *wiśnia (wisznia)* – Rosaceae PT 3, *wrzos* – Calluna vulgaris PT 2 (też daw. *wrzosisty ‘zarosły wrzosem’* PT 1), *żyto* – Secale PT 7.

Rozwiązanie skrótów

- G** – A. Mickiewicz, *Grażyna. Powieść litewska*, oprac. S. Pigoń, wyd. 2, Kraków 1947.
- J** – J.B. Zaleski, *Janusz Bieniawski. Fragment z rycerskiego rapsodu*, [w:] idem, *Pisma*, wydanie zbiorowe przejrzone przez autora, t. 1, Lwów 1877, s. 142–156.
- M** – A. Malczewski, *Maria*. Powieść ukraińska, Warszawa 1825.
- P** – Z. Krasiński, *Przedświt*, edycja druga pomnożona nowymi poezjami Konstantego Gasińskiego, Paryż 1845, s. 1–54.
- PT I, PT II** – A. Mickiewicz, *Pan Tadeusz czyli Ostatni zajazd na Litwie. Historia szlachecka z roku 1811 i 1812 we dwunastu księgach wierszem*, t. 1–2, Paryż 1834.
- Sz** – C. Norwid, *Szczesna*, [w:] idem, *Auto-da-fé. Komedia – Szczesna. Powieść*, Petersburg 1859, s. 9–31.
- W** – J. Słowacki, *Wacław*, [w:] idem, *Trzy poemata*, Paryż 1839, s. 63–121.
- Z** – S. Goszczyński, *Zamek kaniowski. Powieść*, Warszawa 1828.

Bibliografia

- Bartnicka-Dąbkowska B., 1964, *Polskie ludowe nazwy grzybów*, Wrocław – Warszawa – Kraków.
- Biegeleisen H., 1884, „*Pan Tadeusz*” Adama Mickiewicza. *Studyum estetyczno-literackie*, Warszawa.
- Dybowski W., 1898, *Rośliny litewskie w poezjach Mickiewicza*, „Kosmos” (Lwów), t. XXIII, s. 218–228.
- Gaweł A., 1948, *Przyroda nieożywiona w poezji Adama Mickiewicza*, „Wiadomości Muzeum Ziemi” (Warszawa), t. IV, s. 15–20.
- Hrabec S., 1955, „*Bursztynowy świerzop*” w „*Panu Tadeuszu*”, „Język Polski”, t. XXXV, s. 373–381.
- Hryniewiecki B., 1955, *Grzybobranie w poemacie A. Mickiewicza „Pan Tadeusz”*, „Problemy”, t. XI, s. 735–740.
- Hryniewiecki B., 1956, *Adam Mickiewicz a flora Litwy*, Warszawa.
- Jundziłł J., 1830, *Opisanie roślin w Litwie, na Wołyniu, Podolu i Ukrainie dziko rosnących iako i oswoionych*, Wilno.
- Kania S., 1998, *Językowy obraz flory w Panu Tadeuszu Adama Mickiewicza*, „Język Polski”, t. LXXVIII, s. 337–346.
- Kluk K., 1786–1788, *Dykcjonarz roślinny*, t. 1–3, Warszawa.
- Kmieć K., 2005, *Rośliny lecznicze w „Panu Tadeuszu”*, Poznań.
- Koniusz E., 2002, *Wyrazy Mickiewiczowskie w Słowniku gwar polskich Jana Karłowicza*, „Annales Academiae Paedagogicae Cracoviensis”, z. 6, „Studia Linguistica”, t. I, s. 129–141.
- Łapczyński K., 1894, *Flora Litwy w Panu Tadeuszu*, Kraków.
- Makowski S., 1976, *Bursztynowy świerzop i tęcza na burzy w parowie*, „Prace Filologiczne”, t. 26, s. 319–324.

- Nitsch K., 1955, *Mazowieckie wyrazy przyrodnicze*, cz. 1: *Gryka*, [w:] idem, *Wybór pism polonistycznych*, t. 2, Wrocław, s. 86–89.
- Paluchowski A., 1959, *Uwagi o obrazowaniu w Panu Tadeuszu*, „Pamiętnik Literacki”, z. 1–2, s. 475–516.
- Pawłowski E., 1975, *Z badań nad nazwami roślin polskich. Dzięcielina*, „Prace Filologiczne”, t. 25, s. 317–324.
- Pazurkiewicz S., 1921, *Poczucie przyrody w twórczości Seweryna Goszczyńskiego*, Tarnów.
- Piasecki W., 1946, „*Bursztynowy świerzop*”, „Język Polski”, t. XXVI, s. 82–84.
- Puzynina J., 1991, „*Bluszcz*” w poezji Norwida, „Prace Filologiczne”, t. 36, s. 323–328.
- Rittel T., 1997, *Metafora kulturowa w „Panu Tadeuszu” Adama Mickiewicza*, „Rocznik Naukowo-Dydaktyczny Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie”, z. 192, „Prace Językoznawcze”, t. IX, s. 193–204.
- Rittel T., 1998, *Metafora pejzażowa Mickiewicza w kontekście słowiańskich przekładów „Pana Tadeusza”*, „Stylistyka”, t. VII, s. 121–133.
- Rittel T., 1999, *Historyczne „wyrazy przyrodnicze”: gryka, dzięcielina, świerzop i ich słowiańskie synonimy przekładowe*, „Stylistyka”, t. VIII, s. 257–272.
- Rostafiński J., 1921, „*Las*”, „*bór*”, „*puszcza*” „*matecznik*” jako natura i baśń w poezji Mickiewicza, Kraków.
- Sławski F., 1998, *Gdzie bursztynowy „świerzop”*, „Język Polski”, t. LXXVIII, s. 329–336.
- Sokólska U., 1977, *Osobliwości leksykalne Marii Antoniego Malczewskiego*, [w:] *Antoniemu Malczewskiemu w 170. rocznicę pierwszej edycji Marii. Materiały sesji naukowej Białystok 5–7 V 1995*, red. H. Kurkowska, Białystok, s. 369–398.
- Spólnik A., 1990, *Nazwy polskich roślin do XVIII wieku*, Wrocław.
- Spólnik A., 1997, *Z historii i geografii nazw roślin (na przykładzie „Nad Niemnem” Elizy Orzeszkowej)*, „Rocznik Naukowo-Dydaktyczny Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie”, z. 192, „Prace Językoznawcze”, t. IX, s. 239–247.
- Stachurski E., 2005, *Słownictwo „Pana Tadeusza” Adama Mickiewicza na tle tekstów innych poematów romantycznych*, Kraków, [Słownik frekwencyjny epiki romantycznej na s. 103–247].
- Stojanowska T., 1962, „*Zamek kaniowski*” S. Goszczyńskiego (*Uwagi o języku*), „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Opolu”, „Językoznawstwo”, t. II, s. 99–129.
- Tarnowski S., 1922, *O „Panu Tadeuszu”*, wyd. 2, Kraków.
- Turska H., 1959, *Słownictwo (język) opisów przyrody w „Panu Tadeuszu” wobec tradycji Oświecenia i pseudoklasycyzmu*, [w:] *O języku Adama Mickiewicza. Studia*, red. Z. Klemensiewicz, Wrocław, s. 185–330.
- Wachowski M., 1957, *Gospodarstwo soplicowskie. Rolnictwo w „Panu Tadeuszu”*, Poznań.
- Wajgel L., 1884, *Obrazki przyrody zawarte w „Panu Tadeuszu”*, Kołomyja.
- Wyka K., 1961, *Kariera burzanu. Z dziejów słownictwa poetyckiego*, [w:] *Księga pamiątkowa ku czci Stanisława Pigońa*, red. Z. Czerny et al., Kraków, s. 273–294.
- Wyka K., 1963, „*Pan Tadeusz*”, t. I: *Studia o poemacie*, t. II: *Studia o tekście*, Warszawa.

Botanical Terminology in Selected Romantic Poems

Abstract

The article contains results of lexical analysis of 8 romantic poems (including the national epos) of 7 eminent Polish romantic authors: Antoni Malczewski, Adam Mickiewicz, Seweryn Goszczyński, Józef Bohdan Zaleski, Juliusz Słowacki, Zygmunt Krasiński and Cyprian Kamil Norwid. Botanical terms used by the poets are presented in quantitative and qualitative aspects. Their stylistic functions are described. This lexical layer is necessary in literary creation of world and very important in poetical views. The names of elements of native nature have special importance for homesick creators in exile as well as for patriotic readers.